

UiO : **Det juridiske fakultet**

Rapport og anbefaling fra arbeidsgruppen for
evaluering av dagens ordning i Lovdata
under skoleeksamener som inngår i Master i
rettsvitenskap

Innholdsfortegnelse

1	BAKGRUNN	1
1.1	Innføringen av Lovdata og tidligere ordninger	1
1.2	Dagens ordning	2
1.3	Ordning ved UiT og UiB	2
1.3.1	Universitetet i Bergen (UiB).....	2
1.3.2	UiT Norges arktiske universitet (UiT).....	4
1.4	Mulige utfordringer med nåværende kildetilfang	4
1.5	Arbeidsgruppens sammensetning og mandat.....	5
1.6	Undersøkelser og metode.....	6
2	UNDERSØKELSER.....	6
2.1	Tilbakemelding fra Lovdata.....	6
2.2	Sensorenes oppfatning av dagens ordning	7
2.2.1	Tilbakemeldinger fra sensorkonferansen.....	7
2.3	Studentens oppfatning av dagens ordning	8
2.3.1	Funn fra gruppeintervjuet	8
2.3.2	Juridisk studentutvalgs undersøkelser	12
2.4	Oppsummering av funn.....	18
3	MULIGE ALTERNATIV TIL DAGENS ORDNING	19
3.1	Foreslåtte alternativ med tilhørende styrker og svakheter	19
3.1.1	Reduksjon av antall tegn i fritestmerknadene (ulike varianter).....	19
3.1.2	Begrensning i maks antall fritekstmerknader (ulike varianter)	20
3.1.3	Innsnevring av hvilke rettskilder kandidatene kan føre fritekstmerknader i	20
3.1.4	Fjerning av fritekstmerknader med gjeninnføring av henvisningsmerknader..	21
3.1.5	Begrensning av antall merknader per lovbestemmelse	21
3.1.6	Åpen-bok eksamen – alle kilder tillatt.....	22
3.1.7	Tillate alle kilder tilgjengelig i Lovdata og fjerne fritekstmerknadene	22
3.1.8	Tillate alle kilder tilgjengelig i Lovdata og tillate fritekstmerknader.....	23
3.1.9	Åpne opp for utvidet tilgang til internasjonale kilder under eksamen	23
3.2	Administrative og eksamenstekniske hensyn	23
4	SÆRLIG OM EKSAMENSFORMEN OG EKSAMENSOPPGAVERNE	24
5	ARBEIDSGRUPPENS ANBEFALINGER	25
5.1	Kildeomfang i lovdata.....	25

5.2	Fjerning av fritekstmerknader	26
5.2.1	Flertallets anbefaling	26
5.2.2	Mindretallets anbefaling	26
5.3	Andre forhold knyttet til merknadsfunksjonen	28
5.4	Endring av eksamensform i emnet JUS1111 Privatrett I.....	28
6	VEDLEGG.....	28

1 Bakgrunn

1.1 Innføringen av Lovdata og tidligere ordninger

Fakultetet innførte Lovdata på alle skoleeksamener på master i rettsvitenskap høsten 2019. Dette var resultatet fra en prosess som ble startet januar 2017, da det daværende dekanatet nedsatte en arbeidsgruppe for å utrede overgang fra fysiske til digitale hjelpemidler under skoleeksamen. Bakgrunnen for utredningen var vanskeligheter med bokkontroll i Silurveien, reduserte pultstørrelser ved overgang til eksamen i Silurveien samt et ønske om å oppøve studentene i digitale ferdigheter. Arbeidsgruppen anbefalte overgang til bruk av digitale hjelpemidler, og mottok støtte fra PMR. Det var også enighet om at kildetilgangen i Lovdata måtte begrenses under eksamen, og det ble følgelig besluttet at studentene kun skulle ha tilgang til lovtekst, forskrifter, og domstolpraksis (utenom tingrettsdommer). Lovdata fikk i oppgave å utforme eksamenssystemet etter en anbudsrunde, og utviklet «eksamensmodus». I dette systemet var det tilgang til å gjøre innarbeidelser som uthevninger, understrekinger og henvisninger til andre bestemmelser (såkalte «henvisningsmerknader»).

Våren 2020 ble fakultetets lokaler nedstengt grunnet koronapandemien. Dette medførte at alle skoleeksamener ble omgjort til hjemmeeksamener i hele 2020 og 2021, samt våren 2022. Da det i praksis ikke var mulig å begrense kildetilgang for hjemmeeksamen, ble disse gjennomført som «åpen bok»-eksamen, altså med ubegrenset tildetilgang. Diskusjoner rundt kildetilfanget i Lovdata ble dermed stående i bero frem til det ble aktuelt i å gjeninnføre skoleeksamen.

Våren 2022 ble det klart at pandemirestriksjonene ville fjernes, og kildetilgangen under skoleeksamen ble tatt opp i PMR (se protokoll fra PMR 15.03.2022, sak 5). JSU, samt studentenes representanter i fakultetsstyret tok til orde for å vurdere å videreføre den utvidete rettskildetilgangen studentene hadde vendt seg til under pandemien.

Et notat ble utarbeidet av administrasjonen (se vedlegg 1), som skisserte de administrative og tekniske sidene ved alternative løsninger for kildetilgang under eksamen. Notatet ble presentert for de faglige eksamenslederne, derav majoriteten gav uttrykk for at de ønsket utvidet kildetilgang. Det var imidlertid delte meninger om hvilken skissert løsning var best egnet.

JSU hadde også økt kildetilgang i sin handlingsplan. De mente at å gå tilbake til det «gamle» systemet med kun henvisningsmerknader ville være et kunstig skritt tilbake, og at dette systemet ikke fungerte optimalt. De ønsket rammer for eksamensgjennomføringen som var mer virkelighetsnære, og poengterte at studentene hadde blitt vesentlige flinkere i kildesøk under pandemien og vendt seg til en ny måte å gjennomføre eksamen på.

PMR nedsatte dermed en arbeidsgruppe som skulle vurdere utvidelse av kildetilgangen under skoleeksamen. Denne arbeidsgruppen leverte sin rapport til PMR i juni 2022 (se vedlegg 2). Det ble foreslått at kildetilgangen i Lovdata under skoleeksamen skulle utvides til å også omfatte forarbeider,

nemder og utvalg mv., rundskriv og uttalelser. I tillegg ble det foreslått å tillate fritekstmerknader på mellom 500-1000 tegn.

På bakgrunn av den overnevnte rapporten vedtok PMR følgende (se protokoll fra PMR 14.06.2022, sak 4):

- *Kilder utvides til også å gjelder [sic] forarbeider, utvalgte internasjonale kilder, nemder og utvalg mv., rundskriv og uttalelser.*
- *Fritekstmerknader tillates med en begrensning på mellom 500-1000 tegn (hvor mange tegn utredes sammen med studentene)*
- *Kilder det ikke gis tilgang til: Rettsavgjørelser fra tingretter, litteratur, Karnov kommentarer.*
- *Endringene trer i kraft f.o.m. eksamen høsten 2022.*

1.2 Dagens ordning

Dagens ordning følger det som ble vedtatt av PMR 14.06.2022. I samråd med studentene ble lengden på fritekstmerknadene fastsatt til inntil 1000 tegn.

Innførselen av fritekstmerknader innebærer i praksis at studentene har tilgang til alle kilder de selv velger å føre inn i egne merknader under eksamen. Fakultetet regulerer ikke hva de kan føre inn i egne merknader – det kreves kun at bruk av eksterne kilder i besvarelsene deres siteres etter henvisningsreglene (se fakultetets nettside om henvisning under skoleeksamen:

<https://www.uio.no/studier/program/jus/undervisning-eksamen/kildehenvisninger-eksamener-kort-tid.html>).

1.3 Ordning ved UiT og UiB

Det juridiske fakultetet ved UiO har vært en foregangsinstusjon med innføring av digitale hjelpemidler under skoleeksamen samt utvikling av disse. Lovdata Pro ble innført på skoleeksamener ved de øvrige juridiske fakultetene noen år i etterkant av innførselen ved UiO. Universitetet i Bergen (UiB) og Norges arktiske universitet (UiT) har ikke innført noen form for fritekstmerknader, og benytter fortsatt ordninger lignende den UiO hadde da Lovdata ble innført under eksamen. I del 1.3.1 og 1.3.2 gis det en mer utfyllende fremstilling av hvordan kildetilgangen reguleres på de juridiske fakultetene ved henholdsvis UiB og UiT.

1.3.1 Universitetet i Bergen (UiB)

UiB benytter også Lovdata og har en restriktiv praksis når det gjelder kildetilgang under eksamen som ligner på ordningen ved UiO før endringene som ble gjort av PMR høsten 2022.

Kildegangen reguleres av fakultets reglement *utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen*, kapittel 3 § 3-8. Reglementet tillater bruk av Lovdata under skoleeksamen i alle obligatoriske emner ved fakultetet, samt alle norskspråklige valgemner og spesialemner. Øvrige kilder i Lovdata (utenom lov) bestemmes av emneansvarlig og publiseres i emnebeskrivelsen til det aktuelle emnet. Dette gjelder også utvalg laget av emneansvarlig og evt. studentene selv. Om innarbeidelser sier reglementet følgende:

4. Innarbeidelser

1. *Fargekoding: Det er ikke tillatt å nytte fargekoding av enkeltord eller bokstaver på en slik måte at det former ord eller tekst som ellers ikke er tillatt som merknad.*
2. *Referanser: Lovlige referanser skrives i dedikert referansefelt. Det er tillatt å skrive referanser også til hjelpemidler som ikke er tillatt på den aktuelle eksamen. Referansen blir aktiv lenke bare der det vises til et lovlig hjelpemiddel. Det er ikke tillatt å skrive annen tekst enn referanser til øvrige rettskilder i referansefeltet.*
3. *Fritekst: Det er ingen begrensing på hva som kan skrives i fritekstfeltet. Fritekstfeltet er som hovedregel ikke tilgjengelig på skoleeksamen, men kan tillates av den enkelte emneansvarlige.*

UiB benytter i tillegg “rettskildepakker” under sine eksamener, fremfor å ha samme rettskilder tilgjengelige under alle eksamener. Disse rettskildepakkene er predefinerte utvalg av rettskilder som skal passe til ulike formål. De ulike pakkene som benyttes er:

- Kun digital lovsamling
- Forarbeider
- Høyesterett
- Underrettspraksis
- Menneskerettspakken
- EU- og EØS-pakken
- Alle rettskilder i Lovdata

UiB beskriver hensynet bak dette systemet slik:

“Grunntanken [...] er at de emneansvarlige enkelt kan velge én eller flere forhåndsdefinerte rettskildepakker til eksamen. Emneansvarlig slipper da å måtte forholde seg til hele listen over tilgjengelige kilder i Lovdata, slik at arbeidet forenkles. Samtidig vil enkelte emner fremdeles ha behov for nærmere individuell tilpasning. [...] De klart forhåndsdefinerte pakkene hjelper også administrasjonen – pakkene kan enkelt henvises til i emnebeskrivelsen på uib.no, og det blir tydeligere hvilke kilder som skal ligge tilgjengelig i Lovdata. Når innholdet i pakkene er definert på forhånd trenger man ikke særskilt juridisk kompetanse for å følge opp i Lovdata. Løsningen oppnår også mer forutsigbarhet for studentene, ikke minst ved å sikre at like pakker mellom ulike emner betyr lik kildetilgang.”

1.3.2 UiT Norges arktiske universitet (UiT)

Studentene på master i rettsvitenskap ved UiT får benytte Lovdata i eksamensmodus under skoleeksamen. Det er tillatt med markeringer (fargemarkering, understreking og margestrek). Det er videre tillatt med henvisningsmerknader med et utvalg tillatte innledningsord. Ved å bruke henvisningsmerknader kan studentene f.eks. skrive jf. kjl § 46, og har de skrevet det riktig slik at den blir godkjent eksamensmerknad, blir det til en lenke, slik at man effektivt kan hoppe mellom de tillatte rettskildene. Studentene kan også legge inn henvisningsmerknader til ikke tillatte rettskilder, f.eks. til rettspraksis. Disse vil også være synlig under eksamen, men hvis de trykker på lenken får de bare beskjed at rettskilden ikke er tilgjengelig.

Utvalg er ikke tillatt eller tilgjengelige, men det kan åpnes for at emneansvarlig kan legge ut publiserte utvalg. Dette er utvalg med diverse andre rettskilder enn de som er listet opp i reglementet, som de vil skal være tilgjengelige for studentene under eksamen. Dette har blitt testet i noen spesialfag på 5. studieår. Dette åpner for at flere rettskilder kan gjøres tilgjengelig for studenter når det vurderes som hensiktsmessig fra eksamen til eksamen.

Om kildetilgang under eksamen, skriver seksjonsleder for UiTs studieadministrasjon ved Det juridiske fakultet følgende:

«Studenter har ikke tilgang til egne utvalg, ei heller fritekstmerknader. Både vi og studentene er oppmerksomme på at vi ved UiT har mindre tilgang enn ved UiO og UiB. Dette er noe studentene jevning diskuterer i de nasjonale fagrådene. Jeg forsto etter siste fagråd at det var en del støy rundt nettopp tilgangen til å bruke fritekstmerknader ved UiO. Våre studenter mente at dette var en uheldig tilgang, som kunne gjøre at noen brukte mye tid og energi på å legge inn mest mulig stoff i merknadene, og tilsvarende mye tid på eksamen for å finne frem til info i merknadene, heller enn å ha fokus på oppgaven de skal løse på eksamen.

Fra vår kant er det gjort en faglig vurdering hvor vi ønsker å holde fast ved begrenset tilgang i Lovdata ved skoleeksamen. Dette har sammenheng med at vi tester studentene i ulike ferdigheter ved hhv. skoleeksamen, hjemmeeksamen og muntlig eksamen. Vi har alle eksamensformer på alle studieår, og dermed får studentene vist en variasjon av ferdigheter. På skoleeksamen tester vi særlig studentenes paratkunnskap. Vi er nøye med å informere sensorene om at studentene ikke har tilgang til dommer eller liknende på skoleeksamen, slik at det ikke kan forventes nøyaktige referanser og sitater. Vi forventer likevel at studentene har kjennskap til sentrale dommer i det aktuelle faget, men det vil være tilstrekkelig å bruke klengenavn og omtale dommen mer overfladisk».

1.4 Mulige utfordringer med nåværende kildetilfang

Den gjeldende ordningen har vært i bruk i tre semestre. I denne perioden har det blitt reist bekymringer fra ulike hold rundt konsekvensene av ordningen, da særlig rettet mot fritekstmerknadene.

Som nevnt over, medfører ordningen slik den er utformet i dag, at studenter i praksis har tilgang til alle kilder de selv velger å lime inn i sine merknader i forkant av eksamen. Fakultetet har tidligere erfart at studenter strekker seg langt for å få med seg så mye informasjon på eksamen som mulig. Eksempelvis opplevde fakultetet under tidligere ordning at et betydelig antall studenter bruke navn på utvalg i lovdata (med en tegnbegrensning på 30 ord), til å lage «huskelapper» de kunne ha tilgjengelig når lovdata var satt i eksamensmodus. Dette ble et noe omfattende problem, som ved flere anledninger førte til at enkeltkandidater med svært mange slike utvalg opplevde treghet i lovdata under skoleeksamen, og at det ved enkelte tilfeller medførte treghet også for andre kandidater med færre utvalg.

Det er reist bekymringer rundt hvordan tilgangen til eksterne kilder i fritekstmerknadene påvirker måten studentene forbereder seg til og gjennomfører eksamen. Basert på innlegg i sosiale medier, samt tilbakemeldinger fakultetet har fått, bruker studentene mye av semesteret på å føre inn kilder i merknadene sine. Dette er bekymringsverdig, da det tar tid bort fra aktiv læring og endrer måten studentene tilnærmer seg eksamensoppgaver, typisk ved at fokus dreies fra primær- til sekundærkilder. Sistnevnte støttes av erfaringene sensorene har gjort over de siste semestrene (se del 2.1), der erfaringen er at den faglige kvaliteten av kandidatenes metodebruk har blitt dårligere.

På bakgrunn av bekymringene rundt dagens kildetilgang under eksamen, har PMR nedsatt en arbeidsgruppe til å danne grunnlag for å vurdere hvorvidt dagens ordning skal videreføres.

1.5 Arbeidsgruppens sammensetning og mandat

Arbeidsgruppen ledet av professor Erling Hjelmeng og består av følgende medlemmer:

- Professor Harald Irgens Jensen
- Førsteamanuensis Sigrid Stokstad
- Hilde Westbye, leder for Juridisk bibliotek
- Randi Saunes, leder for studieseksjonen
- Thea Toft, studentrepresentant fra JSU
- Patrick Løkken, studentrepresentant fra JSU
- Alexander Schmidt Aarrestad, rådgiver i seksjon for studiekvalitet og sekretær for arbeidsgruppen

Arbeidsgruppens mandat fra PMR lyder:

Evalueringen gjelder dagens ordning for Lovdata Pro på skoleeksamen på Master i Rettsvitenskap. Den er primært rettet inn mot å gi et grunnlag for å vurdere hvorvidt adgangen til fritekstmerknader bør videreføres.

1. Arbeidsgruppen skal foreta undersøkelser blant studentene for å avdekke hvorvidt den nåværende adgangen til fritekstmerknader benyttes på en hensiktsmessig måte i tråd med intensjonen. Det er øns-

kelig å gjennomføre en generell spørreundersøkelse, samt fokusgruppeintervjuer, gjerne i en gruppe for 1. og 2. studieår og en gruppe for 3. og 4. studieår.

2. Arbeidsgruppen skal foreta undersøkelser blant erfarne sensorer for å innhente erfaringer rundt hvordan studentenes besvarelser har utviklet seg siden det nåværende merknadssystemet ble innført, og hvorvidt dette har påvirket sensuren. Dette kan gjennomføres i form av større spørreundersøkelser, samt gruppe – eller individintervju.

3. Arbeidsgruppen skal, i samarbeid med Lovdata, innhente data tilknyttet studentenes bruk av merknader i Lovdata og undersøke hva dette kan indikere om bruken av merknadssystemet.

4. Basert på informasjonen innhentet i punkt 1-3 skal arbeidsgruppen utarbeide en rapport om studentenes bruk av merknader i Lovdata, samt utarbeide en innstilling til Programrådet for Master i Rettsvitenskap om hvorvidt det nåværende systemet skal videreføres.

Dersom dagens ordning ikke anbefales videreført, skal arbeidsgruppen utarbeide en anbefaling om hvilken ordning som skal erstatte den nåværende. Dersom Arbeidsgruppen finner grunn til det, kan andre sider ved ordningen på skoleeksamen trekkes inn i undersøkelser og anbefalinger.

1.6 Undersøkelser og metode

Selv om den nåværende kildetilgangen under eksamen vil diskuteres både med tanke på potensiell utvidelse og innsnevring, er det i utgangspunktet bred enighet på fakultetet om at man ikke ønsker å foreta en innskrenkning av det nåværende utvalget av rettskilder studentene kan benytte under eksamen. Hovedfokuset vil dermed være på hvorvidt fritekstmerknadsordningen bør endres, da de fleste innsigelser til dagens ordning dreier seg om denne.

Arbeidsgruppen vil gjennomføre et gruppeintervju med 2-4 studenter fra henholdsvis 2., 3., 4 og 5. studieår for å undersøke hvordan studentene bruker og oppfatter dagens ordning, særlig med fokus på fritekstmerknadene.

Fakultetet innhentet informasjon om hvordan sensorene opplever dagens ordning under sensorkonferansen som ble avholdt høsten 2023. Siden det foreligger et utfyllende referat fra konferansen, anser arbeidsgruppen det som unødvendig å foreta flere undersøkelser blant sensorene utover dette. Flere av arbeidsgruppens medlemmer er for øvrig erfarne sensorer, og kan bidra med dette perspektivet i arbeidsgruppens diskusjoner.

2 Undersøkelser

2.1 Tilbakemelding fra Lovdata

Fakultetet har fått noe tilbakemelding fra Lovdata om omfanget av merknadsbruken. Snittlengden på merknader er på om lag 500 tegn. Det siste året har UiO-tilknyttede brukere laget 5,5 millioner markeringer, derav 910,000 er merknader (både henvisnings- og fritekstmerknader). 52% av innarbeidelsene er gjort i de 10 mest populære lovene. Dette er lover knyttet til studieårsemmene i master i rettsvitenskap.

Tallene fra Lovdata må tas med en klype salt. Lovdata kan ikke skille mellom henvisnings- og fritekstmerknader. Alle merknader med en lenke regnes som fritekstmerknader, og lenken gjør at antall tegn i disse blir kunstig høye, da tegnene i lenken (som er skjult i selve merknaden) regnes med.

Dataene viser at studentene bruker svært mye tid i lovdata, og at de legger inn mange markeringer og merknader. Statistikken indikerer også at det legges inn mange lange merknader. Det at studentene bruker denne muligheten flittig er i og for seg selv ikke et problem, og kan også anses som positivt i en forstand da ordningen ble innført med et ønske om at den skulle brukes aktivt til læring. Likevel, sett opp mot den klare oppfatning blant studentene og sensorene om at det foreligger en bred oppfatning om at det er fordelaktig å kopiere inn store mengder tekst fra eksterne kilder, kan dette antyde at fritekstmerknadene ikke brukes som forespeilet ved deres innførsel i 2022.

2.2 Sensorenes oppfatning av dagens ordning

2.2.1 Tilbakemeldinger fra sensorkonferansen

Den 23. oktober 2023 ble det avholdt sensorkonferanse, der kildetilgangen under eksamen og fritekstmerkнадene var en av temaene som ble diskutert. Utgangspunktet for diskusjonen var at fritekstmerkнадene på 1000 tegn, som ble innført som et metodisk verktøy for studentene, tilsynelatende har ført til en utvikling av negative trender ved kandidatens besvarelser – deriblant stor forskjell i kvalitet mellom oppstilling av rettsnorm og den påfølgende drøftelsen og subsumsjonen. Diskusjonen ble gjennomført som en panelsamtale, med innspill fra sensorene i publikum underveis. Erling Hjelmeng, som innledet diskusjonen, delte at fakultetet har erfart at studentene bruker uforholdsmessig mye av semesteret deres på å innarbeide rettskilder i Lovdata. Disse innarbeidelsene benyttes tilsynelatende ikke slik de var ment, men som hjelpemiddel til å reprodusere tekst under eksamen. Siden fritekstmerkнадene ble innført i 2022, har det vært en merkbar økning i skepsis til ordningen blant sensorene og de ulike fagmiljøene på fakultetet. For å forsøke å bøte på dette, gjennomførte fakultetet en informasjonskampanje for å gi studentene informasjon om hvordan fritekstmerknader bør brukes før og under eksamen.

En klar erfaring fra 3. studieår, var at oppgavens innledninger (oppstilling av rettsnormen) var velskrevet, men at besvarelsene «klapper sammen» under subsumsjonen. Dette gjør det vanskelig for sensorene å vurdere oppgaven. Å kunne oppstille rettsnormen på en ryddig måte er en viktig metodisk ferdighet og klart noe vi ønsker å prøve studentene i. Det bør også gi uttelling å være god til å redegjøre for teori. Likevel, når man ser så store kvalitetsforskjeller innad i en oppgave, mistenker man at opp-

gavens første del enten er forhåndsskrevet eller en gjengivelse av en kilde kandidaten har kopiert inn i merknadene sine.

Det ble spilt inn av flere at fritekstmerknadene medfører utfordringer for oppgaveutvalgene. Det er vanskelig å utforme eksamensoppgaver som tar hensyn til disse innarbeidelsene. Det må utarbeides oppgaver som gir studentene mulighet til å vise forståelse, og det brukes svært mye tid på å utarbeide kompliserte praktikumsoppgaver. Enkelte noterte imidlertid at utvalgene fint fikk til å lage eksamensoppgaver som hensyntok den frie kildetilgangen studentene hadde under pandemien, og at de dermed også burde klare det mtp. fritekstmerknadene.

Det var enighet i panelet om at det økte kildetilfanget i Lovdata er positivt. Med et bredt kildetilfang testes kandidatene i det de skal testes i, nemlig juridisk metode. De flinkeste studentene utmerker seg ved å vise at de kan håndtere dette kildetilfanget på en god måte.

Inntrykket fra både panelet i sin helhet og innspillene fra salen var at de aller fleste ikke synes at fritekstmerknadene fungerer etter sin hensikt. Det var konsensus at det må foretas en grundig vurdering av ordningen for å finne ut om det er hensiktsmessig å fortsette med fritekstmerknadene, eller om man burde snevre inn for å ta tak i den negative utviklingen man i økende grad ser antydning til i studentenes eksamensbesvarelser.

2.3 Studentens oppfatning av dagens ordning

For å undersøke hvordan studentene oppfatter og bruker dagens ordning (da særlig fritekstmerknadene) gjennomførte arbeidsgruppen et gruppeintervju med et utvalg studenter.

JSU har på eget initiativ også nylig gjennomført en undersøkelse blant studentene om deres oppfatning rundt kildetilfang i Lovdata under skoleeksamen. Da funnene fra disse er av interesse for arbeidsgruppens vurdering, gjennomgås resultatene i del 2.3.2.

2.3.1 Funn fra gruppeintervjuet

Gruppeintervjuet ble gjennomført 13. mars 2024 med et utvalg studenter fra 2., 3. 4. og 5. studieår. 1. studieår ble ekskludert, da det var ønskelig å innhente synspunkt fra studenter som hadde vært gjennom flere eksamener, og også å ha med en god andel studenter som hadde opplevd å ta eksamen under koronapandemien, og også før fritekstmerknadene ble innført. Det ble foretatt et tilfeldig utvalg av 30-50 studenter på de ulike studieårene som fikk epost med tilbud om å delta på undersøkelsen. Målet var å ha med 3-4 studenter fra hvert studieår. Da vi manglet noen studenter etter epostrunden, bisto JSU og CELL med å skaffe 5 av de 14 som møtte. Intervjuet varte i 90 minutter.

Intervjuet ble gjennomført anonymt. De enkelte svarene ble ikke knyttet til studentene i referatet, kun tidvis hvilket studieår studentene tilhører (gitt at vedkommende informerte om dette under samtalen –

som de aller fleste gjorde). Intervjuet ble gjennomført av Erling Hjelmeng, med Alexander Schmidt Aarrestad som referent.

Erling innledet intervjuet ved å fortelle litt om historikken bak kildetilgangen i Lovdata, og bakgrunnen for at det blir gjort en vurdering av den nåværende ordningen. Det ble vist til at det først og fremst er fritekstmerknadene som er under vurdering, og at fakultetet ikke har noe ønske om å snevre inn kildetilfanget i Lovdata ellers. Erling klargjorde at formålet med intervjuet var å undersøke hva studentene mener er verdifull bruk av fritekstmerknadene, om de mener at bruken er ut av kontroll, og hvilken påvirkning medstudenter har på deres egen bruk. Satt på spissen - ødelegger fritekstmerkna-ordningen for studentene, eller er det et nyttig verktøy? Trenger studentene mer opplæring i bruken, eller bør det strammes inn og eventuelt erstattes med en annen ordning?

Studentene ble spurt om hvilke måter de bruker Lovdata og fritekstmerknadene til å lære jus. En student svarte at fritekstmerknadene gjorde at studentene slapp å bruke mye tid på å pugge, og da heller kan vie tid til å anvende rettskildene under eksamen. En annen kommenterte at hen selv, og andre hen kjente var redde for å overse viktige kilder som kunne gi uttelling under eksamen. Studenten ønsket at disse kildene kunne være tilgjengelige i Lovdata, da det krever mye tid og energi ilt. semesteret å kopiere inn så mye stoff i fritekstmerknadene – dette opplevdes som en «meningsløs øvelse».

Erling fulgte opp denne kommentaren med å spørre alle studentene om de opplevde at fritekstmerkna-dene var et dårlig substitutt for å ha tilgang til kildene under eksamen. Nesten alle studentene nikket og/eller gav lyd i enighet. Flere gav uttrykk for at de brukte mye tid på dette. En student kommenterte at hen ikke kopierte inn tekst fra kilder, men brukte merkna-dene til å legge inn informasjon fra under-visningen. En annen kommenterte at merkna-dene har verdi utenom å gjengi pensum. Denne studenten brukte fritekstmerkna-dene til å forklare ting til seg selv i egne ord og mente at de har stor verdi som læringsverktøy. En annen fortalte at hen primært bruker merkna-dene til å legge inn informasjon fra forelesninger, blant annet gode kommentarer fra underviser eller medstudenter. En annen student kommenterte at hen oppfattet bruken som mye mer hensiktsmessig før fritekstmerkna-dene ble innført - da man primært brukte Lovdata til å få oversikt i lovverket, og ikke mate inn informasjon fra kilder.

Erling fortalte at en av hovedformålene med å innføre Lovdata på eksamen var at studentene skulle få laget en god struktur i lovverket, noe som i seg selv har stor læringsverdi. Ved innføringen kom det mange innvendinger fra studentene, deriblant JSU, som mente at eksamen ville bli en søkekonkurranse som belønnet de flinkeste studentene. Flere eldre studenter kommenterte deretter at de opplever at dette har vist seg å stemme. En kommenterte at den “gamle” ordningen fungerte fint som et koblings-nett, og at innføringen av fritekstmerkna-dene kun har bidratt med et press til å føre inn så mye infor-masjon som mulig, i frykt for å “gå glipp av” noe viktig under eksamen. En annen sa seg enig, og opp-fatter seg slik at mange nå “ikke tørr å la være” å legge inn informasjon fra eksterne kilder inn i fri-tekstmerkna-dene når man har mulighet til dette.

En student kommenterte at hen opplever dagens system som en “rar mellomløsning”, og mente at en-ten alt av kilder bør være tilgjengelig, eller at fakultetet bør stramme inn til slik det var før og fokusere

på å teste studenten i deres metodiske ferdigheter. Mange av studentene til stede gav tegn til enighet til denne kommentaren - altså, at dagens løsning oppleves som en mellomløsning. En eldre student sa at hen har helt lagt om hvordan hen arbeider med rettskildene etter innførselen av fritekstmerknader, og nå har stort fokus på å få mest mulig inn i fritekstmerkneadene. Bakgrunnen for dette var at hen har erfart at flere medstudenter har fortalt om å ha hatt konkrete fordeler under enkelte eksamener grunnet informasjon de hadde limt inn i merknadene sine, og at man dermed føler at man må gjøre dette siden fakultetet «åpenbart premierer det». Flere av de andre eldre studentene sa seg enig i dette. En annen viste til en eksamen i JUS4111 der flere kandidater i etterkant hadde sagt til medstudenter at de fikk god karakter til tross for at de ikke hadde lest godt nok fordi de tilfeldigvis hadde kopiert inn en relevant kilde som gav stor uttelling under eksamen. Slike historier skaper et generelt press til å lime inn mye.

Erling spurte om det hadde vært en god løsning å åpne opp kildetilgangen enda mer. Flere studenter kommenterte at de ville ha lovkommentarer fra Karnov tilgjengelig under eksamen. Det fulgte en del ulike forslag, blant annet fritekstmerknader uten tegngrense, åpen bok og diverse former for innsnevring. Det var svært delte meninger blant studentene om hva som hadde vært den ideelle løsningen.

Det ble kommentert at fakultetet ikke gjorde nok for å lære studentene å bruke merknadene på en god måte. Erling vedkjente at dette var noe fakultetet måtte bli bedre på fremover.

En annen kommenterte at hen kjente mange studenter som hadde opplevd både “ny” og “gammel” ordning, som ville gå tilbake til slik det var før - altså fjerne fritekstmerknadene. Studenten mente at den nåværende ordningen dreper den kreative juridiske argumentasjonen. Studentene er i direkte konkurranse med hverandre, og dermed har man et klart insentiv for å gi seg selv alle fordeler man kan og følgelig kopiere inn så mye informasjon man klarer. Dette oppleves som svært uheldig.

Det ble videre foreslått en del alternativ til dagens ordning og løsninger fremover, deriblant:

- Å la de nåværende studentene som har vendt seg til dagens ordning være en “fritekstmerknadsgenerasjon” og kun innføre en evt. innsnevring for studentene som kom etter dem.
- Å begrense hvor mye lagringsplass man har tilgjengelig for merknader
- Å dele eksamen i to, der man har tilgang til en “juridisk teorisamling” i del 1, og en del der man ikke har det. I tillegg begrenses antall merknader.
- Å sette inn en øvre grense for hvor mange merknader man kan ha, feks. 100 merknader på 1000 tegn.

Flere studenter tok også opp at de opplever at eksamensoppgavene har blitt vanskeligere, og mer “tekniske” etter innførselen av fritekstmerknadene. Enkelte opplever at det i mye større grad enn før legges vekt på “riktige” svar, og at kreativitet oppfordres og belønnes i mindre grad. Dette fjerner læringsgledden. En student på 2. studieår kommenterte at mange spørsmål som reises i oppgavene står og faller på en spesifikk dom, eller bestemmelse i et forarbeid, og at eksamen følgelig legger opp til at man trenger

omfattende merknader. En eldre student kommenterte at hen deler denne oppfatningen, og opplevde eksamen som mye morsommere før. Man kunne få en “snodig skrue” som la opp til kreativ metodebruk, mens man nå får lange og tekniske oppgaver som kun krever kjennskap til de riktige kildene.

Erling fortalte at arbeidsgivere gir fakultetet tilbakemelding på at de ønsker kandidater som er sterke på metode, samt å orientere seg i internasjonale rettskilder. Flere av studentene sa seg enig i at fokus på eksamen bør være på studentenes metodebruk, men hadde en del ulike oppfatninger om hvordan dette best skal prøves, samt hvorvidt fritekstmerknadene var noe positivt i denne sammenheng eller ikke.

Flere av de yngre studentene gav imidlertid uttrykk for at de var svært mot å fjerne fritekstmerknadene. Enkelte var bekymret for å måtte lære seg en helt ny måte å studere og ta eksamen på, og andre var bekymret for å måtte pugge mer dersom man snevret inn. De eldre studentene oppfattet ikke at de brukte mye tid på å pugge før innføringen av fritekstmerknader, men de yngre studentene påpekte at eksamen har blitt vanskelige siden den tid.

Det ble også påpekt at dersom fakultetet ikke mente studentene brukte merknadene på en hensiktsmessig måte, burde dette adresseres i undervisningen og ikke ved å fjerne dette nyttige verktøyet. Flere mente at de hadde mottatt altfor lite informasjon om hvordan man faktisk skal bruke merknader på en hensiktsmessig måte. En student poengterte at studentene hadde vært gjennom flere ulike ordninger allerede, og at det var lite hensiktsmessig å gjøre enda en stor forandring etter så kort tid.

Flere tok til orde for at eksamensoppgavene må bli “enklere” dersom fritekstmerknadene fjernes. Som flere tok opp tidligere, er det en bred oppfatning om at oppgavene har blitt vanskeligere og mer tekniske. Hvis det skal være fokus på metode, må det gis mer rom til dette, og kreves mindre spesifikk kunnskap om enkelte kilder. De eldre studentene var særlig enig i dette, og ønsket seg eksamensoppgaver som de som ble gitt før koronapandemien – som var mer åpne og gav mer rom for kreativ metodebruk. Å videreføre dagens “vanskelighetsgrad” uten tilgang til fritekstmerknader vil legge opp til at eksamen blir en ren puggeøvelse.

Flere tok også opp at eksamen bør være virkelighetsnært. Her kommenterte Erling at eksamen per definisjon er en noe kunstig situasjon, og at de færreste utøvende jurister og advokater primært arbeider med merknader i Lovdata. Flere studenter var også uenig i eksamen bør være så virkelighetsnært som mulig, og viste til at man har andre mer virkelighetsnære vurderingsformer andre steder i studieløpet.

Erling spurte så studentene om hva de tenkte om hjemmeeksamen på 1. semester. Er det slik at det å ha hjemmeeksamen 1. semester legger opp til en svært stor omstilling når man må gå videre til skoleeksamen 2. semester? Studentene mente at det absolutt var slik, og at man må omstille hvordan man studerer når man forbereder seg til skoleeksamen. Studentene var mest opptatt av å ha bestått/ikkebestått på JUS1111, og enkelte mente at man med fordel kunne innført skoleeksamen dette semesteret

for å gi en “myk” innføring i eksamensformen man uansett skal ha videre. Ingen av studentene argumenterte for å beholde hjemmeeksamen på JUS1111.

2.3.2 Juridisk studentutvalgs undersøkelser

I perioden 11.-24. mars gjennomførte JSU en spørreundersøkelse om fritekstmerkordsordningen. Formålet med undersøkelse var primært å gi JSU oversikt over hva studentene mener om ordningen slik den nå er utformet per nå, og hvilke endringer studentene evt. ønsker.

Søknaden hadde 303 respondenter. Fordelingen blant studieårene så slik ut:

- 1. studieår 8,6% (26)
- 2. studieår 24,1% (73)
- 3. studieår 32,3% (98)
- 4 studieår 27,7% (84)
- 5. studieår 7,3% (22)

Underveis sammenligner JSU resultatene med en lignende spørreundersøkelse foretatt våren 2023. Arbeidsgruppen finner imidlertid dette ikke særlig relevant ift. mandatet, og gjengir dermed ikke deres kommentarer rundt utviklingen her. Hvis dette likevel er av interesse for PMR, kan sammenligningene ses i JSUs rapport (vedlegg 3).

Kildetilgang under eksamen

Studentene ble spurt om å velge et foretrukket alternativ for kildetilgang under eksamen blant tre mulige svar:

- Opprettholdes (dagens ordning, med forarbeider) 72,9% (221)
- Reduseres (fjerne forarbeider) 8,3% (25)
- Utvides (inkludere juridisk hovedlitteratur) 18,8% (57)

JSU har sammenfattet argumentene for å opprettholde kildetilgangen slik:

- Forarbeider er en sentral rettskilde hvor hensynene bak loven fremgår. Ettersom forarbeider er en sentral rettskilde som brukes mye i arbeidslivet, bør studentene lære å bruke forarbeider i rettslig argumentasjon allerede på studiet. Dette oppnås dersom forarbeider er en kilde studentene kan benytte på eksamen.
- Studentene som allerede studerer i dag, har aldri hatt en eksamen uten tilgang på forarbeider. Ettersom de har etablert studieteknikker i samsvar med dagens ordning, bør kildetilgangen bestå av hensyn til forutsigbarhet.

- Studentene bør ikke testes i hvor mye de kan pugge av forarbeidene. Å ikke tillate at studentene har tilgang til forarbeider vil gjøre eksamen til en test i pugging. De kandidatene som har pugget uttalelser er ikke nødvendigvis de som har den beste forståelsen av faget. For å unngå at pugg blir nødvendig bør forarbeidene være tilgjengelige på eksamen. Målet bør heller være at studentene får vist forståelse i faget og god juridisk metode.
- Kildetilgangen på eksamen har aldri vært større. Å inkludere hovedlitteratur gjør det mer krevende for studentene å områ seg i materialet, men samtidig viser det god forståelse om studentene klarer å konsentrere seg om de mest sentrale rettskildene i sin argumentasjon. Som en student skriver: «Når man skal, og ikke skal, bruke forarbeider eller juridisk litteratur som en viktig rettskilde er også en viktig del av læringen. Studentene bør derfor ha mulighet til å prøve og feile med dette, også under eksamen».
- Sammenlignet med tidligere ordninger, hvor forarbeider ikke var tillatt, fikk studenter som hadde funnet frem tilfeldige dommer med uttalelser fra forarbeidene en uforholdsmessig stor fordel. Med tilgang på forarbeidene får man testet studentenes bruk av forarbeider. Dette gir igjen mer plass til å lære seg de sentrale dommene godt, heller enn å finne frem til mindre sentrale avgjørelser hvor uttalelsene fremgår.
- Dersom studentene får ukjent lovtekst på eksamen, blir tolkningen svært vanskelig uten forarbeider.
- Ved å ha tilgang til flere kilder – forarbeider eller juridisk litteratur – reduserer man betydningen av den enkeltes «dagsform». I valgmemner med «åpen bok»-eksamen virker det ikke å være noe problem å skille kandidater. Det samme bør være tilfelle i obligatoriske emner.

Argumentene mot utvidelse av kildetilgangen og for reduksjon (kun lovtekst og høyesterettspraksis) ble sammenfattet slik:

- Med forarbeider tilgjengelig lages det eksamensoppgaver som forventer at studentene har lest gjennom forarbeidene. Dette vil føre til et overdrevent fokus på detaljkunnskap heller enn å få oversikt og forståelse av sammenhengene i faget.
- At kandidater må bruke tid på å lete frem i forarbeider under eksamen er uheldig og tar vekk tid til å faktisk fokusere på å besvare eksamensoppgaven.
- Dagens eksamen har et for stort fokus på juridisk metode og kjennskap til kilder, og for lite fokus på selvstendig refleksjon og læring. En respondent skriver: «En omfattende tilgang til obskure kilder er til hinder for at studentene reflekterer selvstendig. I studiesituasjonen er dette meget tydelig. Dersom en i førdigital tid møtte en problemstilling som ikke var løst i hovedlitteraturen, var en etterlatt til å selv reflektere rundt hvordan denne burde løses. Dette er læring. Etter digitaliseringen av samfunnet, vil en del i dag heller gjøre et søk i Lovdata og konstatere at spørsmålet ble løst slik og slik av Eidsivating i 2013. Det må derfor antas å være god fisk. Dette er ikke læring. Det er lite en kan gjøre med at studentene tar snarveier i studiesituasjonen. Ved å tvinge studentene til å reflektere under eksamen, kan det likevel være mulig for fakultetet å sikre seg mot å uteksaminere kandidater som ikke reflekterer over problemene de løser. Dersom en legger opp til at alle svar ved eksamen kan finnes i forarbeider og lagmannsrettsdommer, er veien imidlertid kort til å utdanne jurister som ikke stopper opp og tenker før

de konkluderer. Slike jurister vil ha lett for å lede oss inn i en ny NAV-skandale. Dagens kilde-tilgang vekter dermed i for stor grad anledning til å demonstrere metodiske ferdigheter. Dette har særlig gått på bekostning av studentenes evne til selvstendig refleksjon».

Merknader

Studentene ble spurt hva deres foretrukne løsning for merknader i Lovdata på eksamen var, blant fire alternativ:

- Fritestmerknader med tegnbegrensning 48.5% (147)
- Fritekstmerknader uten tegnbegrensning 26.1% (79)
- Kun henvisningsmerknader 24.4% (74)
- Ingen av de nevnte løsningene 1% (3)

Respondentene som foretrakk fritekstmerknader med tegnbegrensning ønsket alternativt:

- Fritekstmerknader uten tegnbegrensning 64.6% (95)
- Kun henvisningsmerknader 34% (50)
- Ingen av de nevnte løsningene 1.4% (2)

Respondentene som foretrakk fritekstmerknader uten tegnbegrensning, ønsket alternativt:

- Fritekstmerknader med tegnbegrensning 96.2% (76)
- Kun henvisningsmerknader 2.5% (2)
- Ingen av de nevnte løsningene 1.3% (1)

Respondentene som foretrekk henvisningsmerknader, ønsket alternativt:

- Fritekstmerknader med tegnbegrensning 58.1% (43)
- Fritekstmerknader uten tegnbegrensning 20.3% (15)
- Ingen av de nevnte løsningene 21.6% (16)

JSU har oppsummert argumentene for fritekstmerknader med eller uten tegnbegrensning slik:

- Om studentene bruker dagens ordning til å «klippe og lime» vil dette først og fremst gå utover disse studentene. Ettersom besvarelsene i de fleste tilfeller vil få preg av å være abstrakte når studentene limer inn tolkninger fra merknadene, vil sensorene trekke de studentene som bruker merknadene på denne måten. Fakultetet har ikke gjort nok for å formidle dette til studentene eller lære studentene hvordan merknadene skal brukes på en korrekt måte.
- Eksamen bør ikke være en test i kandidatens evne til å pugge mest mulig av lærestoffet. Ved å ha tilgang på fritekstmerknader slipper studentene å pugge kildereferanser og det blir enklere

å finne fremt til relevante kilder på eksamen. Slik kan eksamen i større grad teste studentenes forståelse og evne til å argumentere overbevisende i den konkrete saken.

- Eksamenssituasjonen bør være så lik situasjonen i arbeidslivet som mulig. Slik kan studentene forberedes på det som møter dem der. Ved å ha tilgang på notater gjennom fritekstmerknader får man trening i å arbeide slik man vil gjøre senere.
- Fritekstmerknader gir studentene insentiver til å arbeide med rettskildene og ta notater for å senere systematisere stoffet på en måte som gir mening for kandidaten. Ved å fjerne fritekstmerknader forsvinner dette. For eksempel skriver en respondent: «Merknader har også gjort at jeg har sett sammenhengen mellom regler, som jeg muligens ville glemte i en stresset eksamenssituasjon». En annen skriver: «Det er vanskelig å huske på absolutt alt som kan være relevant til eksamen. Jeg skjønner at noen bruker dem på overdreven måte, men jeg synes ikke det skal gå utover studenter som bruker merknadene som ledd i egen læring».
- Henvisningsmerknader krever at det er brukt korrekt ord i henvisningen, og tar ikke hensyn til skrivefeil.
- Hvis s fritekstmerknader blir brukt riktig, ved å henvise til og sitere de viktigste tolkningsmomenter, presisering mv., kan man på eksamen under tidspress finne frem til alle de relevante rettskildene og tolkningsmomentene.

Argumentene for å gjeninnføre henvisningsmerknader er oppsummert slik:

- Studentenes bruk av fritekstmerknader går på bekostning av andre, mer effektive læringsmetoder. Studentene bruker tiden på å skrive merknader i Lovdata istedenfor å bruke tid på å skrive oppgaver og forstå faget. Grunnen til dette beskrives av én respondent slik: «Det er blitt en konkurranse i å legge inn mest mulig juridisk teori, slik at man er trygg på at man har «dekket» alt som potensielt kan komme på eksamen, som man der kan være så heldig å møte på. Har du ikke innarbeidet punktet fra Haaskjolds innføring i obligasjonsrett om tilbakebetalingsplikts utstrekning, er det synd for deg. Studenten ved siden av deg har nemlig gjort det, og selv om dere begge to ikke husker nettopp dette, er det vedkommende som gjør det best, akkurat fordi hen har innarbeidet juridisk teori i merknadene sine om dette på eksamen». En annen skriver: «[Fritekstmerknader] har ført til at studentene, av frykt for å gå glipp av noe som kan komme på eksamen, legger inn merknader som tilsvarer hele pensum. Det har hatt en enorm negativ effekt på læringsviljen og forståelsen. Det kopieres ikke kun inn merknader fra pensum, men fra mønsterbesvarelser og av andres notater. Jeg kan virkelig ikke se hva slags læringsutbyttet man tilegner seg fra det her». Én respondent skriver også: «[Jeg o]pplever også kjøp og salg av merknader i lovdata som selges for opptil 3000kr. Dette synes jeg er uheldig». En annen respondent skriver: «Fritekstmerknader gir falsk trygghet, og gjør oss ikke bedre til å forstå fagene».
- Tilgangen på fritekstmerknader gjør at det forventes at kandidatene bruker langt mer tid på studiet enn tidligere. Dette skyldes at studentene må bruke mye tid på å skrive merknader som ledd i eksamensforberedelsene.

- Fritekstmerknader gjør eksamen mindre egnet til å teste hvilke studenter som virkelig forstår faget. Kandidater kan få en god karakter kun fordi de tilfeldigvis hadde en merknad som var relevant for den aktuelle oppgaven.
- Etter at fakultetet innførte fritekstmerknader i Lovdata har eksamensoppgavene blitt merkbart vanskeligere for kandidatene. Med andre ord stiller dagens vurderingssituasjon strengere krav til kandidatene. Begrunnelsen er at kandidatene har tilgang på fritekstmerknader. Ved å gjeninnføre henvisningsmerknader vil oppgavene bli lettere og konsentrere seg om lærestoffet som er omtalt i undervisning
- Dagens ordning medfører en uforutsigbar sensur for kandidatene. Sensorene kan trekke kandidaten én hel karakter bare fordi vedkommende antar at hen har klippet og limet inn merknader i besvarelsen.
- Dagens ordning reduserer selvstendigheten til besvarelsene og gjør det vanskeligere å skille kandidatene, i alle fall hva gjelder tolkningsdelen.
- Dagens ordning gjør det ikke mulig å teste studentenes materielle kunnskap. Selv om eksamen ikke bør være en ren kunnskapstest er det likevel nødvendig med et visst nivå kunnskap for å forstå faget og å kunne resonnerer kritisk og selvstendig om de rettsspørsmålene som oppstår.
- Eksamen bør ikke utformes etter hvilken situasjon en vil møte i arbeidslivet. Som en respondent skriver: «Å teste om noen er en god jurist, med de egenskaper en slik skal ha, fordrer andre vilkår enn de en finner i arbeidslivet».

Tegnbegrensning

JSU har oppsummert argumentene som ble trukket frem for tegnbegrensning slik:

- Begrensninger kan oppmuntre studenter til å bli mer kritiske og selektive når det gjelder kildene de bruker
- En begrensning kan forhindre at studentene kopierer og limer inn lange diskusjoner. Det bør imidlertid fremdeles være mulig for studentene å notere spesielle trekk ved de forskjellige rettskilder.
- Noen argumenterer for en mellomting mellom dagens løsning og henvisningsmerknader, noe som vil gjøre det vanskeligere å bruke "klipp og lim"-tolkninger.
- Begrensning av tegn kan føre til at studentene skriver flere kommentarer, noe som kan gjøre det vanskeligere å navigere under en stressende eksamenssituasjon.
- Hvis tegnbegrensningen reduseres, har noen foreslått at det ville forhindre studenter fra å lime inn lange tekster. Med færre tegn tilgjengelig, vil det være mer krevende å lime inn tekster i flere merknader, og resultatet vil være mindre sammenhengende og potensielt mer rotete.

Argumentene for å ikke ha tegnbegrensning er oppsummert slik:

- Hvis studentene skal ha muligheten til å skrive merknader, bør det ikke være noe tegnbegrensning. Hvis det er mer enn 1000 tegn, argumenteres det for at det kanskje allerede er for mye

skrevet. En begrensning etter antall tegn kan uansett lett kan omgås ved å plassere merknadene strategisk rundt en lovtekst eller en annen rettskilde.

Videre skriver JSU at flertallet av respondenter ønsker en tegnbegrensning på 1000 tegn. De som mener at det foreligger utfordringer med dagens grense, ønsker en reduksjon til mellom 200 og 500 tegn.

Alternative løsninger

Enkelte respondenter har tatt til orde for alternative løsninger. JSU gjengir disse slik:

- En løsning hvor antall fritekstmerknader begrenses, ikke bare antall tegn per merknad.
- En ordning hvor kilde tilgangen utvides til å omfatte hovedlitteratur, uten tilgang på fritekstmerknader.
- En ordning hvor kilde tilgangen utvides til å omfatte hovedlitteratur og kun henvisningsmerknader. Kandidatene får mulighet til å skrive små huskereglar eller momentlister i bøkene.
- En ordning med fritekstmerknader hvor det ikke er mulig å kopiere og lime fra Lovdata.
- Eksamen bør ha et todelt format. En «tolkningsdel» og en «subsumsjonsdel».

Studentenes oppfatning av sensur, eksamensoppgavens innhold og eksamensoppgavens vanskelighetsgrad

JSU skriver at flere av respondentene opplever at eksamensoppgavene har blitt mer krevende over den siste perioden. For å illustrere dette, viser JSU til utdrag fra enkelte tilbakemeldinger i undersøkelsen:

«En respondent, som argumenterer for fritekstmerknader, skriver: «Men [jeg] mener som sagt at problemet er at fakultetet straffer oss for muligheten [til å bruke fritekstmerknader som hjelpemiddel]. Jeg kan gjerne gå tilbake til rene henvisningsmerknader (men med tilgang til forarbeider) dersom jeg kan bli lovet at terskelen for eksamensbesvarelsene vil gå tilbake til slik det var tidligere før Covid. Men jeg kjenner at jeg har mistet litt av tilliten til at fakultetet har mine beste interesser i mente. Når jeg begynte på studiet var beskjeden at "husk at oppgaven ikke prøver å lure dere" - men nå føler jeg oppriktig at den gjør det.» En annen respondent, som argumenterer for henvisningsmerknader, skriver: «Fritekstmerknader har ført til mer omfattende og krevende eksamensoppgaver og jeg som fra før slet med tidsnød har det helt tidskrise hver eneste eksamen nå». Et flertall av respondentene mener dette er en negativ og uønsket utvikling.»

Videre viser JSU til at respondentene har ulike oppfatninger av hva som gir uttelling i sensuren:

«Videre er det flere av respondentene som har ulike oppfatninger av hva som gir uttelling i sensuren. For eksempel skriver en respondent: «I metode og etikk siste sensorveiledning står det at eksamen verken er behandlet i forelesninger, kurs eller er sentral i litteraturen. Det går ikke an. Jeg føler jeg ikke lenger får uttelling for god metode og det å forstå og huske sentrale poenget. Før var eksamen en kamp i å skrive og være ryddig, nå er det en kamp for mange i å ha med riktig stoff og være helt utenomjordisk god. Metode og husk hjelper ikke lenger til en god karakter. [vår kursivering]». En

annen respondent skriver: «Jeg er også under oppfatningen av at det stilles strengere krav til detaljkunnskaper under eksamen i stedet for forståelse av de store linjene på grunn av at vi har tilgang til merknader». Det underliggende poenget er at det anses nødvendig å finne frem til alle de sentrale og relevante kildene for å oppnå en god karakter på eksamen.»

2.4 Oppsummering av funn

Som det fremgår av gruppeintervjuet og JSU sin undersøkelse, er det delte meninger blant studentene om hvorvidt fritekstmerknadene fungerer etter sin hensikt, om de bør videreføres, og hvilken ordning den nåværende eventuelt skal erstattes med. Mange er imidlertid enige om at den nåværende ordningen ikke er god, da den kan legge opp til at studentene bruker mye tid på å innarbeide lovbestemmelsene sine. Funnene fra undersøkelsene tilsier likevel at et flertall av studentene ønsker å beholde dagens ordning.

Enkelte ønsker innsnevring (da særlig eldre studenter som har opplevd den tidligere ordningen), og andre en utvidelse av rettskildetilfanget i Lovdata for å slippe å lime inn så mange eksterne kilder. De yngre studentene er særlig engstelige for hva en innsnevring vil medføre - da dette er noe de selv ikke har erfaring med. Disse frykter bla. at fjerning av fritekstmerknadene vil føre til mer pugging, men de eldre studentene ikke opplevde at dette var et stort problem før fritekstmerknadene ble innført.

Det er en klar konsensus blant studenten at rettskildeomfanget (altså tilgjengelige kilder, ikke innarbeidelsesverktøy) som er tilgjengelig i Lovdata under eksamen ikke bør reduseres.

Mange opplever at eksamen har blitt vanskeligere med den nåværende ordningen. I tillegg er det flere som mener at de ikke mottar nok informasjon om hva som utgjør god bruk av innarbeidelser fra sine undervisere. Studentene ønsker forutberegnelighet, og har delte meninger om hvorvidt skoleeksamen skal være en virkelighetsnær øvelse eller ikke.

JSU sin undersøkelse viser at de fleste av respondentene ønsker å beholde dagens ordning. En mulig svakhet med deres undersøkelse er imidlertid at den presenterer fåalternativ, som muligens ikke fanger opp nyansen i studentenes meninger rundt hvorvidt den nåværende ordningen er god. Undersøkelsen lot imidlertid studentene velge «ingen av de nevnte løsningene» på spørsmålene der dette var relevant, og inneholdt fritekstfelt der studentene kunne utdype sine meninger. Dette bøter noe på den overnevnte svakheten. En annen mulig svakhet er at undersøkelsen sier lite om hvordan studentene faktisk *braker* fritekstmerknadene. Undersøkelsen har imidlertid en tydelig styrke i at den har mange respondenter, og dermed er mer representativ for det den konkret spør studentene om. En svakhet ved gruppeintervjuet som fakultetet gjennomførte, er at et lite antall studenter ble intervjuet (14). Denne undersøkelsens klare styrke er at den imidlertid tillot intervjuer å stille oppfølgingsspørsmål og grave i nyansene i studentene kommentarer, samt undersøke hvordan studentene oppfatter dagens ordning, og selv benytter den.

Begge undersøkelser har imidlertid vært svært nyttige, særlig lest opp mot hverandre. Arbeidsgruppen har fått et nyttig innblikk i studentperspektivet på dagens ordning, og kan konkludere med at den er kontroversiell og engasjerer bredt.

3 Mulige alternativ til dagens ordning

3.1 Foreslåtte alternativ med tilhørende styrker og svakheter

I det følgende redegjøres det for de foreslåtte alternativene til dagens ordning.

Forslagene er gruppert etter grunntrekk ved endringen som foreslås. Det er for eksempel foreslått å redusere lengden på fritekstmerknadene til ulike antall tegn. Arbeidsgruppen anser det ikke som hensiktsmessig å gjøre vurderinger rundt de forskjellige antall tegnene som 800 tegn, 500 tegn, 400 tegn osv, derfor diskuteres reduksjon av antall tegn samlet som et tiltak i del 3.1.1.

Det kan også tenkes ulike kombinasjoner av endringene som diskuteres i det følgende. Arbeidsgruppen vil ikke gå inn på alle mulige kombinasjoner. Ved å fremheve fordeler og ulemper ved de ulike typene endringer som kan gjøres, mener vi at PMR får et godt grunnlag til å vurdere om typen endring er aktuell, enten alene eller i kombinasjon med en annen type endring.

3.1.1 Reduksjon av antall tegn i fritestmerknadene (ulike varianter)

Det har blitt foreslått å redusere antall tegn som er tillatt i fritekstmerknadene.

En mulig fordel med en reduksjon vil være at fritestmerknadene kan beholdes samtidig som man legger opp til at de brukes slik fakultetet intenderte da de ble innført. Arbeidsgruppen anerkjenner at fritekstmerknadene oppfordrer studentene til å arbeide tett på rettskildene når disse tillates brukt under eksamen. Erfaringene med bruk av fritekstmerknader viser at studentene kan bruke disse til å systematisere rettskildene på en god måte og skrive forklaringer av rettskildene, for eksempel i rettsavgjørelser. En slik bruk av fritekstmerknader gir et godt læringsutbytte, og er ønskelig.

Flertallet i arbeidsgruppen oppfatter imidlertid reduksjon av antall tegn som en lite gunstig løsning, da dette vil gjøre lite for å bøte på det faktum at studenter legger inn eksterne kilder i merknadene sine. Selv før fritekstmerknader ble introdusert, hadde fakultetet erfart at mange eksamenskandidater lagde intrikate system med lovutvalgsnavn for å få inn informasjon fra eksterne kilder, eller «huskelapper» i eksamensmodus. Den nåværende studentmassen har også tilsynelatende tilvendt seg å kopiere inn kilder i merknadene sine, og vil antageligvis fortsette med dette selv om man reduserer tegnene. Resultatet vil da potensielt være at enkelte lager enda flere merknader. Dette vil i tilfelle bare forsterke problemet med at studenter investerer mye tid i å legge inn informasjon; tid som kunne vært brukt til mer konstruktive læringsaktiviteter.

3.1.2 Begrensing i maks antall fritekstmerknader (ulike varianter)

Å redusere antallet fritekstmerknader kan muligens bøte noe på hvor mye tid studentene bruker på å kopiere inn kilder – men vil være en vanskelig ordning å utforme rent teknisk. For det første vil dette innebære at merknadene må slettes og erstattes mellom gjennomføring av enkelte emner. Mange studenter vil trolig benytte seg av hele «kvoten» de evt. tildeles for de enkelte studieårsenene, og dermed måtte slette disse og lage nye for hvert semester. Dette vil nok også være utfordrende for studenter som tar flere emner samme semester, og dermed må fordele «kvoten» sin blant disse, da det ikke lar seg gjøre rent teknisk å skille mellom hvilke merknader tilhører hvilken eksamen. Lovdata har også gitt oss tilbakemelding på at en slik ordning vil vanskelig la seg utvikle eller gjennomføre på en god måte.

Arbeidsgruppens ser ikke dette som noen god løsning, da den vil være teknisk krevende (hvis det i det hele tatt lar seg gjøre), legge opp til mye unødvendig «opprydningssarbeid» for studentene. Det er også nærliggende at studentene vil endre mening om hvilke kilder er relevante underveis, og bruke mye tid på å endre merknadene de har.

3.1.3 Innsnevring av hvilke rettskilder kandidatene kan føre fritekstmerknader i

Det er foreslått å begrense muligheten til å skrive merknader til kun noen utvalgte rettskilder, for eksempel lov, forarbeider og evt. rettsavgjørelser. Arbeidsgruppen kan ikke se noen fordel med å begrense hvilke rettskilder kandidatene kan føre fritekstmerknader i.

Dersom dette implementeres i tillegg til fritekstmerknadsordningen slik den eksisterer i dag, er det ikke noen grunn til å tro at det vil føre til en reduksjon av antall merknader eller behovet for å kopiere inn eksterne kilder som studentene oppfatter. Bakgrunnen for at en slik innskrenkning har blitt foreslått av enkelte, er at noen studenter velger ut en tilfeldig kilde som i utgangspunktet ikke er relevant til eksamen til å innarbeide med mye teori, og bruker tilfeldige steder i Lovdata som oppbevaring av teori ferdig til å sette seg inn i på eksamen. På denne måten jobber de ikke med rettskilder slik fritekstmerknader er ment, men studentene slipper for eksempel at de relevante rettskildene blir rotete og uoversiktlige. Begrensingen vil imidlertid ikke gjøre noe for å bøte på dette, da studentene vil kunne gjøre det samme med en ikke-relevant lov eller forskrift og dermed oppnå det samme.

Dessuten er en del av hensikten bak ordningen at studenten skal innarbeide de ulike rettskildene, da særlig rettsavgjørelser. Det vil dermed være uheldig fra et pedagogisk perspektiv, og stride mot den opprinnelige intensjonen bak innføringen av fritekstmerknader, dersom visse kilder skulle vært lukket for fritekstmerknader. Hadde man f.eks. lukket rettspraksis for fritekstmerknader, ville studentene gått glipp av muligheten til å legge inn merknader som forklarer f.,eks. sammenhengen mellom dommer, utvikling i rettspraksis mv. Slike begrensninger ville også sendt feil signaler om hva som fra fakultets side er ønsket bruk av fritekstmerknader.

Lovdata har gitt oss tilbakemelding på at dette vil være en vanskelig begrensning å innføre, og kreve mye programmeringsarbeid. Det vil også måtte utarbeides som en særløsning for vår institusjon som vil være dyrt og ta lengre tid (om det i det hele tatt lar seg gjøre).

3.1.4 Fjerning av fritekstmerknader med gjeninnføring av henvisningsmerknader

Dette forslaget innebærer å gå tilbake til systemet som ble brukt tidligere, og som er «standard» til Lovdata i eksamensmodus – å kun tillate henvisningsmerknader med lengde på inntil 30 tegn der innholdet må legges inn på et visst format før det godkjennes og merknadene dermed blir tilgjengelige i eksamensmodus. Studentene tillattes også å lage «utvalg» og mapper det man kan samle et utvalg av kilder.

Dette er ordningen som benyttes ved de øvrige juridiske fakultetene. Ordningen er ikke uproblematisk, da studentene kan omgå systemet ved å for eksempel sette mellomrom mellom bokstaver i henvisningsmerknadene, eller lage «huskelapper» i utvalgsnavn. Sistnevnte er særlig problematisk, da alle utvalg lastes inn samtidig når man logger inn, og beveger seg rundt i Lovdata og kan skape treghet hos den enkelte bruker under eksamen, noe fakultetet har opplevd flere ganger tidligere. Det poengteres at sistnevnte problem likevel kun oppstår når en kandidat har svært mange utvalg (flere hundre+). Lovdata har også informert oss om at de har lagt inn ytterligere begrensinger i hvor mange tegn med mellomrom kandidater kan ha i sine henvisningsmerknader for å redusere misbruk og dermed også følgende treghet i systemet.

Flertallet i arbeidsgruppen mener at dette er den mest hensiktsmessige ordningen for merknader på skoleeksamen, og ordningen som best bøter på utfordringene som oppstår med dagens løsning. Det vil også potensielt være en fordel å ha samme løsning som de øvrige juridiske fakultetene, da vi kan benytte oss av løsninger og forbedringer som utvikles til «standard» eksamensmodus som bestilles fra de øvrige fakultetene.

3.1.5 Begrensing av antall merknader per lovbestemmelse

Det har blitt foreslått å begrense antall fritekstmerknader i hver lovbestemmelse, for eksempel å tillate en merknad per bestemmelse.

Flertallet i arbeidsgruppen kan ikke se at en slik begrensing vil gjøre noe for reelt å forhindre studenter i å lage mange merknader med innkopierte kilder. Studentene kan enkelt finne ikke-relevante kilder i lovdata de kan bruke til å kopiere inn mange merknader. Forslaget retter seg også i hovedsak kun mot lover, og reiser spørsmål om hvordan dette skulle utformes i rettsavgjørelser og forskrifter. Forslaget er teknisk utfordrende, men det er mulig at det kan la seg gjøre.

Det er også ønskelig at studenter skal kunne ha flere henvisningsmerknader per bestemmelse, og det er usikkert hvorvidt det teknisk lar seg gjøre å lage ulike regler for fritekst- og henvisningsmerknader.

Arbeidsgruppen har fått tilbakemelding fra Lovdata om at dette ikke teknisk vil la seg gjennomføre – så alternativet er uansett uaktuelt.

3.1.6 Åpen-bok eksamen – alle kilder tillatt

Mange studenter og enkelte fagpersoner ønsker at skoleeksamen skal være en såkalt «åpen bok»-eksamen, der alle medbragte kilder er tillatt.

Fra et administrativt standpunkt vil dette gjøre eksamensavviklingen svært komplisert. Selv om det ikke måtte gjennomføres en ordinær bokkontroll, vil det likevel måtte gjennomføres noen form for kontroll for å hindre at hjelpemidler som ikke er tillatt (for eksempel mobil eller andre elektroniske enheter som kan brukes til å utforme tekst eller kontakte medstudenter) ikke er skjult i bøker eller notater. En slik ordning vil også mest sannsynlig resultere i at kandidatene tar med seg store mengder materiell inn i eksamenslokalet. Dette har fakultetet allerede opplevd på valgemenner som gjennomføres som «åpen»-bok eksamen i Silurveien, der kandidatene har hatt med seg flere sekker/bagger/kofferter med bøker og notater. Ikke bare et dette problematisk med tanke på kontroll, men det skaper også et logistisk problem i Silurveien siden pultene er små, og at roting i kilder kan være veldig forstyrrende mtp. at det er liten avstand mellom kandidatene.

3.1.7 Tillate alle kilder tilgjengelig i Lovdata og fjerne fritekstmerknadene

Det ville vært en fordel å tillate alle kilder i Lovdata under eksamen med tanke på likebehandling. Dersom alle studenter har tilgang til alle kilder og ikke har anledning til å lage fritekstmerknader, vil alle i utgangspunktet stille likt.

Arbeidsgruppen mener at denne ordningen likevel ikke vil være hensiktsmessig gitt kildeomfanget som er tilgjengelig i Lovdata. Det er ikke ønskelig at studentene skal ha tilgang til lovkommentarer under eksamen, da dette vil flytte fokuset vekk fra primærkildene og føre til dårlig metodebruk, evt. vanskeligheter med å vurdere kandidatens egne metodiske ferdigheter. Gitt hvor mange kilder som foreligger, og hvor varierte disse er (for eksempel. festskrift, nemduttalelser, veiledninger osv.) vil det være vanskelig for faglærer, sensor og oppgaveutvalgene å få oversikt over hvilken tilgjengelig relevant informasjon studentene har tilgang til under eksamen.

Et annet argument for å tillate alle kilder er at det vil gjøre eksamen mer virkelighetsnær. Skoleeksamen er imidlertid i seg selv en kunstig vurderingssituasjon som er laget for å vurdere enkelte ferdigheter hos studentene – da særlig deres metodebruk. En slik type vurdering er etter arbeidsgruppens mening viktig for å vurdere studentens ferdigheter til å finne de relevante rettslige problemstillingene i en gitt oppgave, og løse disse ved bruk av de primære rettskildene. Arbeidsgruppen mener dermed at dette ikke er et godt argument for å åpne opp så mye, og viser til at profesjonsstudiet har fått flere «virkelighetsnære» vurderinger ilt. studieløpet som prøver studentene i slike settinger også.

Det er heller ikke mulig å gi tilgang til lovkommentarene på skoleeksamen i nåværende versjon av Lovdata.

3.1.8 Tillate alle kilder tilgjengelig i Lovdata og tillate fritekstmerknader

Arbeidsgruppen viser til utfordringene som er skissert med dagens ordning, samt utfordringene som trekkes frem i del 3.1.7 over. Etter vår mening ville denne ordningen ikke bare videreført de problematiske aspektene ved dagens ordning, men forverret disse ved å legge til utfordringene knyttet til en så vid kildetilgang under eksamen.

3.1.9 Åpne opp for utvidet tilgang til internasjonale kilder under eksamen

Flere har tatt til orde for å tillate studenter å ha tilgang til et større utvalg av internasjonale rettskilder under eksamen. Etter dagens ordning er det kun et utvalg kilder som er tilgjengelig.

Arbeidsgruppen anerkjenner at det vil være positive sider med å ha tilgang til også internasjonale kilder. Samtidig er dette svært vanskelig fra et administrativt perspektiv.

Selv om Lovdata har mange internasjonale kilder tilgjengelig i sine systemer, er deres database svært begrenset med hensyn til omfang. Lovdata legger stadig til internasjonale rettskilder, men dette er et krevende arbeid som tar lang tid, og har forskjellige formelle og redaksjonelle utfordringer. Dersom kandidatene skulle hatt tilgang til alle relevante internasjonale kilder under eksamen, måtte de dermed bli gitt tilgang direkte til de aktuelle databasene med disse som innhold. En rekke av databasene, herunder EUR-lex og Hudoc, er massive internasjonale databaser som ofte har nedetid. Da fakultetet ikke har anledning til å inngå avtale med EU om bruk av tjenesten under eksamen, vil fakultetet følgelig ikke kunne garantere oppetid under gjennomføring av eksamen. Det ville dermed ikke vært forsvarlig å gi tilgang til disse databasene under skoleeksamen.

3.2 Administrative og eksamenstekniske hensyn

Selv om det primært skal være faglige og pedagogiske hensyn som er førende for hvilken løsning som velges, må enkelte praktiske administrative og eksamenstekniske hensyn tas med i betraktning.

Fakultetet har et ansvar og en plikt til å sikre en trygg og forutsigbar eksamensgjennomføring. Videre har fakultetet ansvar for alle tekniske aspekter ved eksamensgjennomføringen. Vi må kunne garantere at systemene som benyttes under eksamen er grundig testet og fungerer som tilsiktet under hele gjennomføringen. Dette innebærer at vi må ha tilgjengelig support for de ulike systemene, som fordrer at vi har avtaler direkte med leverandørene av disse systemene. Dermed kan fakultetet ikke gi studentene tilgang til en database under eksamen som er driftet av en part vi ikke har avtale med, som feks. tidligere nevnte EUR-lex. Løsningen som velges bør dermed kunne implementeres i Lovdata, som er fakultetets leverandør av digitale hjelpemidler under eksamener.

Videre vil man med valg av løsninger som ikke per nå er støttet av Lovdata måtte ta høyde for kostnader for utvikling og eventuelt vedlikehold fra Lovdata. Lovdata har begrenset kapasitet og evne til å skreddersy løsninger kun for vårt fakultet, og slike prosesser er kostbare. Løsninger som kan utvikles vil ta tid å utvikle, og kreve pilotering.

Silurveien har også gitt klar beskjed om at bokkontroll under eksamen er problematisk, grunnet praktiske hensyn rundt tidsbruk, tilgjengelig areal på skriveplassene, bemanning og oppfølging av saker der hjelpemidler blir inndratt. Det er dermed lite ønskelig at det legges opp til løsninger som medfører at studentene skal ta med seg fysiske rettskilder.

Av tekniske årsaker er det ikke mulig å kjøre plagiatskontroll av fritekstmerknader i Lovdata. Det bør dermed ikke legges opp til løsninger som forbyr visse typer tekst i slike merknader.

4 Særlig om eksamensformen og eksamensoppgavene

Arbeidsgruppen vil påpeke at det er en nær sammenheng mellom tilgangen til hjelpemidler, herunder fritekstmerknader, og eksamensform/eksamensoppgaver. Med tilgang til fritekstmerknader er f.eks. tradisjonelle teorioppgaver som "Bevisbyrde og beviskrav" ikke lenger aktuelt. En bredere diskusjon om vurderingsformer, herunder alternativer som mappeevaluering, faller utenfor arbeidsgruppens mandat. Gruppen vil imidlertid knytte noen kommentarer til sammenhengen mellom tilgangen til hjelpemidler og utformingen av eksamensoppgaver.

Ved overgangen til hjemmeeksamen som følge av pandemien og senere som følge av tilgang til fritekstmerknader har det i praksis bare blitt gitt praktikumsoppgaver. En tilbakemelding fra sensorer har vært at man i praktikumsoppgaver opplever påfallende velskrevne og omfattende redegjørelser for de rettslige grunnlagene, uten at drøftelsene og subsumpsjonene står i stil med dette. Det samme gjelder tilfeller hvor en drøftelse er presset inn i en "mal" som ikke utgjør en egnet tilnærming til den konkrete spørsmålsstillingen. Dette har ført til mistanke om at teksten er ferdigskrevet og klippet inn i oppgaven. Plagiatskontrollen har ikke mulighet for å kontrollere tekstlikhet mellom besvarelser og fritekstmerknader i Lovdata. Arbeidsgruppen understreker at dersom bruk av slik ferdigskreven tekst fra merknader forekommer, utgjør det en uheldig bruk av fritekstmerknadene, men uten at dette enkelt er mulig å unngå gjennom justering av oppgaveformen.

I gruppeintervjuet som ble gjennomført kom det frem at studentene opplevde at eksamensoppgavene hadde økt i vanskelighetsgrad. Dette også på den måten at rettskildebildet var mer intrikat. Fra studenthold oppfattes dette slik at det stilles høyere krav gitt studentenes økte kildetilfang og mulighet for fritekstmerknader. Synspunktet bekreftes av JSUs representanter i gruppen. Ifølge tilbakemeldinger fra studenter har antakelsen om at vanskelighetsgraden i eksamensoppgavene har økt, ført til et ytterligere "press" mot mer omfattende fritekstmerknader og da særlig klipp og lim av utdrag fra litteratur. Dette anser Arbeidsgruppen som en åpenbart uheldig utvikling.

Gruppen har ikke gjennomført empiriske undersøkelser for å verifisere eller falsifisere antakelsen om økt vanskelighetsgrad. Det har ikke blitt gitt signaler fra fakultetet på dette punktet i noen retning, men det har, så vidt arbeidsgruppen har registrert, aldri vært noen hensikt å øke vanskelighetsgraden i eksamensoppgavene. Samtidig vil bevisstheten om at studentene har tilgang til et større utvalg rettskilder og fritekstmerknader absolutt gjøre at oppgaveforfattere konstruerer rettskildemessig mer kompliserte problemstillinger enn tidligere. Arbeidsgruppen er således åpen for at det er en viss realitet i studentenes opplevelser.

Gruppens prinsipielle syn er at slike problemstillinger bør adresseres gjennom arbeidet med eksamener, både gjennom instruksjoner til oppgaveutvalgene og i sensorveiledninger. Dersom studentene opplever at vanskelighetsgraden øker som kompensasjon for økt kildetilfang og tilgang til fritekstmerknader er dette åpenbart en uheldig effekt. Likevel er det på det rene at tilgangen til hjelpemidler påvirker både utforming og sensur av eksamen, typisk fordi fokuset er dreiet bort fra "pugging" til aktiv bruk av rettskilder. Dette er ikke synonymt med "økt vanskelighetsgrad" selv om det kan oppleves slik fra studenthold. Utfordringen for oppgaveutvalgene blir å utforme oppgaver som belønner riktig bruk av verktøyene i Lovdata Pro, typisk å se sammenhengen mellom ulike rettskilder. Oppgaver som forutsetter kjennskap til "sære" eller bortgjemte kildeuttalelser bør unngås.

Arbeidsgruppen oppfordrer PMR til å utarbeide noen tydeligere retningslinjer for utformingen av eksamensoppgaver, på grunnlag av den Lovdata Pro tilgang som PMR vedtar. Dette vil ikke minst være til hjelp for oppgaveutvalgene og studentrepresentantene der.

Arbeidsgruppen vil likevel knytte en kommentar til eksamensformen på JUS 1111, som er ment som et formativt semester for studentene. Her er det pr. i dag hjemmeeksamen med bestått/ikke bestått på fire timer. Denne ordningen var ment å gi en myk overgang til 6 timers skoleeksamen med karakterer. Tilbakemeldingen fra studentene er likevel at det for mange oppleves dramatisk å gå fra en slik eksamensform og over til mer omfattende karaktersatt skoleeksamen. Tilbakemeldingen er at det ville vært en mykere overgang å gå fra 4 timers skoleeksamen med bestått/ikke bestått til 6 timers skoleeksamen med karakterer.

Kanskje viktigere ut fra arbeidsgruppens mandat er at en hjemmeeksamen med alle hjelpemidler og fritekstmerknader forbereder studentene dårlig på et videre løp med skoleeksamen, kanskje uten tilgang til fritekstmerknader i samme omfang som i dag. Vanen med å ha litteraturen tilgjengelig på hjemmeeksamen, kan også anspore til å laste litteratur inn som fritekstmerknader.

Uavhengig av hvilken løsning PMR velger når det gjelder fritekstmerknader, vil arbeidsgruppen oppfordre PMR til å vurdere å innføre skoleeksamen på JUS 1111.

5 Arbeidsgruppens anbefalinger

5.1 Kildeomfang i lovdata

En samlet arbeidsgruppe anbefaler at det nåværende kildetilfanget som er tilgjengelig i Lovdata under skoleeksamen (vedtatt høsten 2022) videreføres. Arbeidsgruppen erfarer at både undervisere og studenter ønsker å beholde dagens rettskildetilfang. Arbeidsgruppen ser heller ingen grunn til at dette bør endres. Enkelte har foreslått å utvide tilfanget, men arbeidsgruppens vurdering er at dette ikke er hensiktsmessig (se del 3.1.6 - 3.1.9).

5.2 Fjerning av fritekstmerknader

5.2.1 Flertallets anbefaling

Arbeidsgruppens flertall, bestående av Erling Hjelmeng, Sigrid Stokstad, Harald Irgens-Jensen, Hilde Westbye, Randi Saunes og Alexander Schmidt Aarrestad anbefaler at fritekstmerknadene fjernes, og erstattes med henvisningsmerknader på inntil 30 tegn – altså ordningen som ble brukt før innførselen av fritekstmerknadene høsten 2022.

Det er flertallets oppfatning av fritekstmerknadene har læringsverdi dersom de brukes på riktig måte, men at vi har endt opp i en situasjon der store deler av studentmassen føler at de må bruke mye av sin studiehverdag på å kopiere inn eksternt informasjon i merknadene deres. En vesentlig andel av studentmassen bruker tilsynelatende mye av sin studiehverdag på dette, noe arbeidsgruppen mener ikke gir god læring, og legger opp til at det blir mindre fokus på god metodebruk under eksamen.

Selv om det ideelt skulle vært mulig å redusere lengden på merknadene noe, eller eventuelt innføre grenser for hvor mye man kunne lime inn for å bøte på dette, anser disse medlemmene at dette både blir svært teknisk utfordrende og at det fremstår som usikkert om det vil gjøre noe for å redusere på problemene som er tatt opp rundt bruken av fritekstmerknader under eksamen. Arbeidsgruppen registrerer at en stor andel av studentmassen ønsker å beholde dagens ordning, men mener ikke at dette kan veie tyngre enn de faglige og pedagogiske hensynene som taler for innsnevring.

Tilbakemeldingene fra sensorene om et stort sprik mellom kvaliteten på oppstilling av rettsnormen i eksamensbesvarelsene og selve subsumsjonen, antyder også at en del studenter enten kopierer inn tekst fra eksterne kilder, eller utarbeider ferdigskrevne svar som limes inn i besvarelsene. Dette gjør både at utvalgene opplever at det er krevende å lage gode oppgaver, og at sensorene opplever det som vanskelig å premiere noe annet enn subsumsjon. Denne erfaringen har imidlertid variert litt over tid, og det har vært blandede tilbakemeldinger om hvor utstrakt denne problematikken egentlig er.

5.2.2 Mindretallets anbefaling

Mindretallet, bestående av JSUs representanter i arbeidsgruppen Patrick Løkken og Thea Toft, anbefaler at fritekstmerknadene videreføres i deres nåværende form. De har levert følgende redegjørelse for denne anbefalingen:

JSU mener at dagens ordning med fritekstmerknader på inntil 1000 tegn skal videreføres. Etter vårt syn er det tre grunner til dette.

For det første bør eksamen teste studentenes forståelse og evne til å skrive en overbevisende argumentasjonsrekke. Eksamen bør ikke ha som formål å teste studentenes paratkunnskaper. Dette innebærer at eksamensoppgaven utformes slik at det ikke er mulig å finne svaret på de spørsmål oppgaven reiser i én rettskilde, men krever at studentene bruker flere kilder aktivt for å skrive en god besvarelse. Ved slike oppgaver vil det uansett ikke gi noen uttelling å ha ferdigskrevne tolkninger eller tekster fra eksterne kilder. I tilfelle studentene benytter seg av dette vil det skinne igjennom i studentenes argumentasjon.

For det andre står fortsatt begrunnelsen for å innføre fritekstmerknader seg fortsatt. Systemet gir studentene en oppfordring til å arbeide godt med rettskildene. Ved å arbeide nøye med kildene kan funnene fra arbeidet systematiseres i en fritekstmerknad noe som gir stort læringsutbytte. Videre kan studentene skrive forklaringer og kritiske kommentarer til rettskildene som de arbeider med. Disse kan deretter tas med på eksamen. Dersom fritekstmerknadene fjernes, vil oppfordringen til å bruke tid på å arbeide på denne måten falle bort.

For det tredje er det en klar overvekt av studentene som ønsker at ordningen med fritekstmerknader skal videreføres. Siden det er studentene selv som bærer konsekvensene av ordningen, burde deres meninger om hvilken ordning fakultetet skal ha fremover vektlegges tungt.

Flertallet har i begrunnelsen for sitt syn fremmet flere argumenter mot dagens ordning. JSU ønsker å svare på to av disse.

For det første skriver flertallet at flere sensorer opplever at stort sprik mellom kvaliteten på rettsnormen og subsumsjonen. JSU mener at det ikke er mulig å slutte fra arbeidsgruppens undersøkelser at avviket mellom tolkning og subsumsjon utelukkende kan forklares i muligheten til å skrive fritekstmerknader. Selv om det kan innvendes at muligheten til å lime inn tekst fra fritekstmerknadene gjør at slike avvik forekommer, kan også andre årsaker forklare avviket. Forklaringen kan være at studentene ikke forstår hvordan de skal skrive gode eksamensoppgaver. Fakultetet har i senere tid mistet viktige opplæringstilbud på dette området, for eksempel kurs i rettslig argumentasjon. I tillegg det erfaringsvis vanskeligere å skrive gode subsumsjoner enn tolkninger.

For det andre skriver flertallet at store deler av studentmassen føler at de må bruke mye av sin studiehverdag på å kopiere inn ekstern informasjon i merknadene deres. JSU er ikke uenig i at arbeidsgruppens undersøkelser avdekker at dette er en oppfatning blant studentene og at slik bruk er uheldig. Det er usikkert hva som er grunnlaget for oppfatningen. Basert på JSUs undersøkelser og dybdeintervjuene til arbeidsgruppen har den sin forklaring i hva studentene opplever gir uttelling under sensuren. Dersom studentene opplever at det er nødvendig å ha med alle de relevante kildene for å oppnå gode karakterer, bidrar dette til at studentene bruker mye tid på å skrive merknader. Etter JSUs syn bør fakul-

tetet iverksette tiltak for å motarbeide oppfatningene. Dette kan medføre at den uheldige bruken av fritekstmerknader opphører.

5.3 Andre forhold knyttet til merknadsfunksjonen

Dersom man velger å gå tilbake til henvisningsmerknader, poengterer **en samlet arbeidsgruppe** at det vil være muligheter for å videreutvikle ordningen innenfor disse rammene. Gruppen har for eksempel vært i dialog med Lovdata om det vil være mulig å ha populærnavn på dommer i henvisningsmerknader, da gruppa oppfatter dette som en hensiktsmessig forbedring. Vi har fått tilbakemelding om at dette nok vanskelig lar seg gjøre umiddelbart, men kan undersøkes nærmere. En samlet arbeidsgruppe anbefaler at dette arbeidet følges opp videre med Lovdata.

Det er også **den samlede gruppens** oppfatning at sensorene og studentene opplever at eksamensoppgavene har blitt vanskeligere. Selv om arbeidsgruppen ikke har foretatt noen selvstendig undersøkelse av disse påstandene, mener gruppen at det er noe som bør undersøkes videre, og også adresseres dersom det gjøres endringer mtp. merknadene. Dersom fritekstmerknadene fjernes, må dette hensyntas i utformingen av fremtidige oppgaver (se del. 4).

5.4 Endring av eksamensform i emnet JUS1111 Privatrett I

En samlet arbeidsgruppen anbefaler at ordningen med hjemmeeksamen på JUS1111 revurderes. Vi presiserer at det kun er eksamensformen vi viser til, og at arbeidsgruppen fortsatt mener at vurderingsformen skal være bestått/ikke-bestått.

Som det fremgår av gruppeintervjuet, opplever studentene en noe brå overgang fra denne eksamensformen til skoleeksamen 2. semester. Hvis fritekstmerknadene fjernes, blir det desto viktigere at studentene får øving i denne eksamensformen (skoleeksamen i Silurveien) i en setting hvor det gjelder bestått/ikke bestått, og vi mener at muligheten til å gjøre dette uten å måtte bekymre seg over karakter vil være et gode og ha god læringsverdi. Hjemmeeksamen er en god og nyttig vurderingsform, men dette bør evt. plasseres senere i studiet, da det er viktig at studentene allerede fra begynnelsen av studiet får trening i eksamensformen de skal benytte mest ilt. studiet.

6 Vedlegg

Vedlegg 1: Digitale hjelpemidler til eksamen på Det juridiske fakultet: Notat som utgangspunkt for å diskutere hjelpemidler til skoleeksamen fremover (mars 2022)

Vedlegg 2: Rapport fra arbeidsgruppen som skulle se nærmere på digitale hjelpemidler på skoleeksamen (juni 2022)

Vedlegg 3: Resultater fra JSUs studentundersøkelse (april 2024)